

Tidsskriftskopi:

Psykolog nyt : medlemsblad for Dansk Psykolog Forening
Felding, Talli Ungar
Ære og skam
1996
Årg. 50, nr. 21 (1996)
Årg. 50, nr. 21 (1996)
6-9

BestillingsId: 1791730560883

Dette materiale er indskannet og fremsendt elektronisk i henhold til aftale med COPY-DAN Tekst & Node.

Det er ikke tilladt for slutbrugeren at videreføre det indskannede materiale til andre.

Foto: Thomas Wester/Billedhuset

Viden er vej til forståelse.

Talli Felding har læst en

flygtninge

dugfrisk og helt central

bog på dansk om islam.

Ære og skam

KULTURMØDE AF TALLI UNGAR FELDING

Psykologer har ofte udtrykt frustration over de misforståelser og den utilfredshed, som deres møde med flygtninge og indvandrere har afstedkommet. Endelig er der udkommet en bog på dansk, der letlæst og fordomsfrit hjælper dem ved at fortælle om den kulturbaggrund, som nogle af disse mennesker har.

Der er tale om Naser Khaders "Ære og skam - Det islamiske familie- og livsmønster fra undfangelse til grav". Første oplag udkom den 6. september og blev efter omtale i TV-Avisen udsolgt på under en måned. Næste oplag ventes i løbet af oktober.

Forfatteren er født i Mellemøsten, kom til Danmark som 11-årig og har

en dansk cand.polit.-eksamen. Han har arbejdet som økonom, tolk, indvandrer- og flygtningekonsulent, underviser og foredragsholder og har en dyb forståelse af både sin egen arabisk-muslimsk-mellemøstlige kulturbaggrund og af den danske kultur.

Gamle og nye eksempler

Bogen er først og fremmest en beskrivelse af den arabisk-mellemøstlige kultur, men indledes med to kapitler om religionen islam. Disse er yderst oplysende og giver en vigtig baggrundsviden om muslimer også fra andre verdensdele. Stoffet levendegøres ved, at islam sammenlignes med jødedommen og kristendommen,

som den udspringer af, og forfatteren krydrer sin gennemgang ved som eksempler at bruge aktuelle emner, fx Salman Rushdies "De Sataniske Vers" og de fanatiske islamiske martyrer, der sprænger sig selv og andre i luften rundt om i verden.

Han forklarer en passant, hvordan verdenspolitiske problemer som Golfkrigen og forholdet mellem arabere og Israel opleves med islamiske øjne, og fremhæver et tolerant budskab om fredelig sameksistens mellem folkeslagene, som han finder belæg for i Koranen.

Læsningen bliver aldrig kedelig, fordi arabiske talemåder og skikke forklares sideløbende med den egentlige gennemgang af religionen,

som de mange afstikkere og ekskurer i forskellige retninger, der er typiske for arabisk fortælletradition, jf. eksempelvis "Tusind og én Nat".

Klassisk arabisk

Bogen placerer islam i forhold til jødedommen og kristendommen med hensyn til religiøse skikke og viser, hvor tæt forbundne disse tre store monoteistiske religioner er. Dermed får vi også at vide, hvor meget kulturelt gods danskerne har til fælles med muslimerne.

Herved bidrager forfatteren til at afmystificere islam for danskerne: Araberne er ikke vilde barbarer - de er som danskerne monoteister, de anerkender Jesus og de jødiske patriarker som profeter. Faktisk skelner de mellem på den ene side, hvad de kalder "Bogens Folk", det vil sige jøderne og de kristne, som de tolererer, accepterer og må gifte sig med, og på den anden side alle de folkeslag, der dyrker afguder og betragtes som vantro.

Det fremgår blandt andet, at Koranen kun må reciteres på klassisk arabisk - parallelt til at katolikkerne læser deres hellige bøger på latin. Mange muslimer kender lige så lidt til klassisk arabisk, som de fleste katolikker kender til latin, og de bygger derfor deres religiøse liv op efter præstens/imamens fortolkninger.

Når man ved, at den muslimske verden er stærkt plaget af analfabetisme, og at ikke alle muslimer er arabere, så forstår man, hvor nemt det kan være for veltalende Koran-fortolkere at forføre de fattige, utilfredse folkemasser. Dette fænomen er for kristendommen aldeles ikke ukendt - det var faktisk en af de vigtigste grunde til Luthers oprør mod katolicismen.

Ære og Skam

Herefter følger et kapitel om de begreber, der har givet bogen navn: "Ære og Skam". Det beskrives overbevisende, hvordan disse to begreber styrer de mellemmenneskelige relationer hos araberne. Det er vel at

mærke ikke begreber, som er opfundet af islam, det er tværtimod præislamiske begreber. Men *Ære og Skam* styrer i højere grad end islam de mellemmenneskelige forhold.

Forfatteren opruller her billedet af et samfund, hvor staten er meget svag og ikke giver individet megen beskyttelse. I sådanne samfund er individet kun beskyttet af sin familie, og familiesammenholdet er følgelig meget stort - på godt og ondt. Individet må, for at forblive beskyttet af familien, rette sig efter de regler, der gælder for dets køn og aldersgruppe.

Familien er, som hos jøderne og de kristne, stærkt patriarkalsk. Børnene tilhører faderens familie, og derfor er kvindens ære først og fremmest forbundet med en livsførelse, der medfører, at faderskabet til hendes børn kan fastslås med sikkerhed: Indtil ægteskabet skal hun være jomfru, under ægteskabet skal hun være sin mand tro og helst føde ham mange sønner.

Familiens mandlige medlemmer har til opgave at vogte over familiens kvinder for at sikre, at de lever et dydigt liv. For hvis en kvinde ikke opfører sig ærbart, rammer skammen ikke bare hende selv, men hele hendes familie. Ud over dette bevogtningsarbejde kan mændene gøre familien ære ved at være gode forsørgere og avle mange sønner, som kan forsvare familiens ære og slå igen, hvis familien bliver angrebet af andre familier.

Sladder er det middel, der regulerer en persons omdømme, idet den afgør, om man bringer ære eller skam over sin familie.

Når staten er svag

Denne samfundsform kan virke besynderlig i Danmark, hvor vi er vant til, at staten garanterer det enkelte individs rettigheder, og hvor familien derfor har mistet noget af sin betydning. Men ser man tilbage på De Islandske Sagaer, så beskriver de tydeligvis et samfund, hvor staten er lige så svag, som den er i dag i de muslimske lande, og hvor ære og skam regu-

lerer de mellemmenneskelige relationer lige så nådesløst som hos muslimerne i dag.

Blodhævn, familiefejder og drab på grund af æreskrænkelser er altså ikke noget, der viser muslimernes barbariske karakter, det er den måde, samfundet må organiseres på, når staten er svag.

Den morale, som forfatteren uudtalt lægger op til, er, at ønsker man at standse de uciviliserede kvindemord i muslimske familier, som vi i Danmark gennem et par årtier med gru har været vidne til, så må man støtte opbygningen af stærke og moderne statsinstitutioner til beskyttelse af individets rettigheder i de lande, som vore flygtninge og indvandrere kommer fra. ►

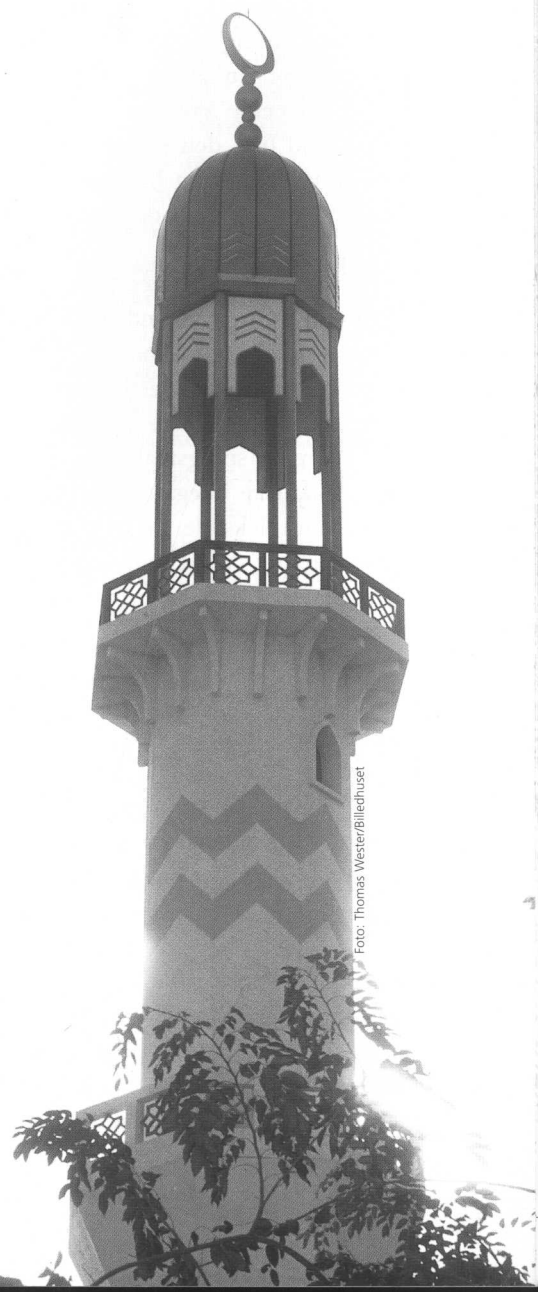

Foto: Thomas Wester/Billedhuset

► Sådanne bestræbelser er allerede i gang i de verdslige mellemstlige lande, fortæller forfatteren, og han gør det klart, at livet i de store byer i Mellemøsten i dag leves langt mere moderne end i de fattige bjerg- og landdistrikter, hvor analfabetisme, præ-islamisk overtro og traditionisme er fremherskende.

De blodfejder og kvindemord i islamiske kredse, som vi ser i Danmark i dag, er altså ved at være forældede selv i hjemlandene. Der lovgives nu mod denne type drab i de verdslige arabiske stater, og det bliver gradvist mere almindeligt for eksempel at betale sig ud af æreskrænkelser end at begå mord: Blodpenge, kalder man det.

Her har forfatteren igen en pointe: Det er ikke alle muslimer, indvandrere og flygtninge, der praktiserer uciviliserede æresdrab. Hvis familien stammer fra en storby, er det langt mindre sandsynligt, at den går ind for at gengælde æreskrænkelser med mord, end hvis den stammer fra en tilbagestående, fattig bjergegn og er præget af uvidenhed og analfabetisme.

På samme måde er det klart, at ikke alle flygtninge og indvandrere er svære at integrere i Danmark. Jo mere veluddannede og vestligt orienterede, de er, jo nemmere falder de til.

Dette rejser spørgsmålet om, hvorvidt de danske integrationsprogrammer er for ufleksible: En analfabet fra en isoleret og stærkt traditionalistisk landsby har brug for en helt anden introduktion til Danmark end for eksempel de vestligt orienterede unge mænd, der flygtede fra Iran i Khomeini-tiden, fordi de blev forfulgt på grund af deres liberale holdninger, eller de muslimsk-bosniske flygtninge, der kommer fra et industrisamfund, der ikke adskiller sig så forfærdelig meget fra Danmark.

Fastlåste traditioner

Som psykolog kommer man her til at tænke over forholdet mellem det psykiske og det sociale: De psykiske strukturer er altid samfundsmæssigt

Foto: Tina Engstrøm/Blindhuset

formet, men de ændrer sig ikke i samme takt som de samfundsmæssige ændringer: Selv om nogle muslimske stater er begyndt at lovgive mod æresdrab, kan der gå flere generationer, før de enkelte statsborgere har internaliseret de nye love.

Vi ser faktisk det samme fænomen herhjemme, hvor lovgivningen i løbet af det sidste kvarte århundrede er blevet renset for kvindediskrimination og kvinderne formelt set har samme muligheder som mænd. Kvindernes psykiske strukturer er bare ikke fulgt med. De fleste kvinder er stadig mere orienterede mod hjemmet og familien end mod karrierens tinder. På samme måde vil vi nok se, at æresdrab blandt muslimer fortsætter i adskillige generationer. Traditioner og følelsesmæssige strukturer udryddes ikke umiddelbart af love og forordninger.

Hvad angår udvandrersamfund har man ydermere ofte set en særligt nidkær fastholdelse af hjemlandets traditioner. Man har som fremmed brug

for særligt stærke symboler på sin kulturelle og personlige identitet på grund af presset til assimilation fra det omgivende samfund. På grund af isolation fra hjemlandet følger udvandrerne ikke altid de samfundsmæssige ændringer og moderniseringer, der sker i hjemlandet efter udvandringen.

Som man reder ...

Det fjerde store kapitel i bogen er ikke så stringent opbygget som de foregående. Det beskriver den måde, islam og den præ-islamiske ære-skamsladdermoral tilsammen leverer baggrunden for livsførelsen i Mellemøsten.

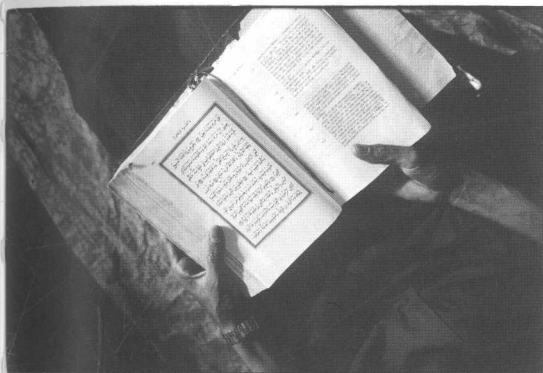
Forfatteren skriver det ikke, men mange af de skikke, han omtaler, praktiseres ikke kun af muslimerne i Mellemøsten, men også af de sefardiske jøder og af de kristne sekter, der findes i området. Og kapitlet tydeliggør forfatterens pointe: Det er i mange tilfælde præ-islamiske traditioner fra de mellemstlige nomade-

Foto: Tomas Bertelsen/Blindhuset

stammer snarere end islam, der bestemmer procedurerne omkring ægteskab, æresoprejsning, adskillelsen mellem kønnene og så videre.

Kapitlet er yderst oplysende for den dansker, der af private eller professionelle grunde ønsker at forstå de herboende muslimers opfattelse af hverdagslivet. Det er endvidere meget morsom læsning, idet forfatteren inviterer os med ind i sin egen farverige familie og krydrer gennemgangen med historier.

Som fx den om en gift fætter, der kom for skade at tage en ung piges mødom og under trusler fra hendes familie om at vanære en af hans søstre på samme måde måtte gifte sig

for anden gang. 11 år efter har han 16 børn, de to koner kan ikke fordrage hinanden, og som et arabisk mundheld siger: Den nye hustru plukker mandens grå hår, og den gamle de sorte hår.

Budskabers indpakning

Afsnittet om arabisk gæstfrihed er lærerigt, ligesom omtalen af, hvordan arabernes kærlighed til veltalenhed, retorik og recitation sammen med deres overtroiske ubehag ved at leve ubehagelige meddelelser giver sig udslag i, hvad forfatteren kalder indpakning: Det ubehagelige budskab pakkes ind i velsignelser, Koran-citater m.m., hvilket tager lang tid og til tider omformer budskabet til ukenlighed.

Dette står, som forfatteren påpeger, i skærende kontrast til danske behandleres effektive stil: Vi vil tale om problemer fra samtalebegyndelse og afviser indledende høflighedsforespørgsler til familiens velbefindende, kaffe og andre udskydende og indpakkende foranstaltninger. Ikke nogen god grobund for en dialog ...

At lystre og at forstå

Bogen er ikke kun oplysende for danskere, der vil vide noget om araberne. Den er lige så nyttig for mange unge indvandrere af anden generation. Et af deres problemer er ofte, at forældrene ikke i tilstrækkelig grad har sørget for at indføre dem i deres kultur, religion og skikke, hvorefter de har forstødt dem fra familien, fordi de ikke følger familiens kultur, religion og skikke.

I denne bog kan de få at vide, hvorfor man holder Ramadan, hvorfor piger skal gå med slør, hvad det vil sige at være ærbar, og hvorfor de har bragt skam over deres familie - nogle gange uden at vide det.

Psykologen kan få at vide, hvorfor nogle muslimske familier forsømmer at videregive deres kultur til børnene. Det hænger sammen med det traditionelle syn på børneopdragelse: Man betragter børn som uvidende og uforstående, altså nytter det ikke at forklare dem tingene. I 0-5-årsalderen får børnene stort set lov til hvad som helst, i 5-10-årsalderen lærer man dem at opføre sig pænt udadtil og fortæller dem, hvad der er forbudt. Men egentlig religiøs opdragelse og forklaring af, hvorfor man gør dette eller hint, begynder først omkring tiårsalderen eller senere.

Man lægger altså langt mere vægt på, at børnene skal lystre, end på, at de skal forstå. I hjemlandet kan denne opdragelsesmetode sikkert praktiseres, fordi alle børn opdrages på samme måde. Sender man derimod børnene i dansk skole, hvorefter man pludselig forbyder dem at deltage i lejrskoler, klassefester, at ryge, sminke sig og dyrke gymnastik som de danske børn, så bliver det et pro-

blem, at de muslimske dyder ikke er blevet internaliseret i børnene fra deres tidligste barndom, og børnene kan få et stedmoderligt, ydre forhold til deres kultur.

Mænd og kvinder

Bogen henvender sig ikke specielt til psykologer, men indeholder meget, som psykologer bør vide.

Blot et enkelt eksempel: Traditionelt tænkende muslimske mænd respekterer generelt ikke kvinder, der arbejder uden for hjemmet og frit omgås mænd, som de ikke er i familie med. Det er altså ikke en kvindelig psykolog, man skal sætte til at tale med klientens far eller storebror, selv om det er hende, der kender klienten bedst. Det er simpelt hen upassende, at en kvinde sidder alene på et kontor med en fremmed mand, og kønnet har langt større betydning for traditionelt tænkende muslimer end psykologens titler og kvalifikationer.

Dette gælder først og fremmest kvinder i den fertile alder. Ældre kvinder, især hvis de har stor personlig autoritet, kan godt færdes blandt mænd og respekteres for deres livserfaring. Når kvinder ikke mere kan få børn, har ærbarheden ikke den samme betydning.

Bortset fra, at kapitlet om de mellemstlige skikke kunne have været mere systematisk, og at forlaget burde have udstyret bogen med et stikordsregister, er dette en fremragende bog, som fortjener stor udbredelse. Den kan medvirke til at udrydde fordomme og nuancere forståelsen af araberne og islam.

Forfatteren gør opmærksom på, at forståelse ikke er ensbetydende med, at danskerne nødvendigvis skal acceptere alle muslimernes skikke.

Talli Ungar Felding er cand. psych. og ansat ved Psykologisk Center i København.

Naser Khader: "Ære og Skam - Det islamiske familie- og livsmønster fra undfangelse til grav." Borgens Forlag, 1996. 221 sider, pris 198 kroner.